

Ministru znanosti, obrazovanja i sporta
dr. sc. Željku Jovanoviću

Prijedlog brzih administrativnih mjera za privremeno poboljšanje stanja u hrvatskom školstvu

U sustavu hrvatskog školstva postoje neke krupne nelogičnosti koje su posljedica isključivo loše zamišljenih i napisanih administrativnih pravila. Nije riječ ni o kakvim obrazovnim paradigmama ili teorijama obrazovanja, nego samo o formalnim propisima koji su iznikli iz nekompetentnosti i neznanja onih koji su ih sastavljali. Narodski rečeno, "netko je pomislio da bi baš bilo zgodno da to bude tako" bez nekog promišljanja i analiziranja mogućih posljedica.

Ovo je prijedlog izmjene nekih od tih propisa. Riječ je o "mikro-reformi", koja ne bi iziskivala nikakva dodatna materijalna sredstva niti dodatne korake u organizaciji.

Predlažemo da Ministarstvo u što kraćem roku - a neke od ovih stvari su prilično hitne - učini sve što je u njegovoj moći kako bi se primijenila sljedeća pravila u hrvatskom obrazovnom sustavu:

1. Ponovo uvesti prijemne ispite za upis u srednje škole

Za daljnje školovanje treba biti bitno znanje, a ne ocjena. Ili uvesti jedinstvene ispite znanja za sve škole čija će ocjena činiti dio zaključne ocjene (predlažemo raspon od 50 do 80 posto) ili uvesti prijemne ispite za upis u srednje škole. Prve godine eksperimentalno (ostaviti izbor da srednje škole same odaberu odgovara li im odmah prelaziti na takav sustav), a druge godine obavezno za sve.

Obrazloženje: Jedan od bitnih uzroka smanjenja kvalitete školstva je činjenica da za daljnje školovanje učenicima iz osnovnih škola nije bitno **znanje**, nego **ocjena**. Cjelokupan osmogodišnji rad koncentriran je na postizanje što bolje ocjene, a ne na usvajanje znanja i vještina. Ovakav sustav stvara pogrešne prioritete, kako kod učenika, tako i kod njihovih roditelja. Isto tako, činjenica je da, ma koliko nastavnici bili objektivni, nemoguće je u različitim situacijama održati iste kriterije i zato će u različitim osnovnim školama iste će ocjene značiti različitu usvojenost znanja i vještina koje su se trebale usvojiti po nastavnom planu i programu. Isto tako, ovakav sustav je na rubu blokade zato jer svake godine sve više učenika završava sedmi i osmi razred s peticama tako da pri upisu u srednje škole postaje nemoguće napraviti normalnu selekciju, koja je potrebna ako se želi napraviti kakva-takva rang lista učenika.

Hvalevrijedno je nastojanje prosvjetnih vlasti da uvedu "državnu malu maturu", što svakako podržavamo. Međutim, riječ je o dugoročnom projektu i smatramo da bi ponovno uvođenje prijemnih ispita dobro poslužilo kao prijelazni period, između ostalog i kao priprema i navikavanje nastavnika, roditelja i učenika na činjenicu da je znanje, a ne ocjena, ono čemu treba težiti.

U prijelaznom periodu raspisivanje prijemnih ispita bi se moglo omogućiti onim školama koje to žele. Međutim, taj prijelazni period nikako ne bi trebao trajati dulje od godinu dana.

2. Omogućiti učenicima koji upisuju srednju školu da se prijave na više škola istovremeno

Odluka da se učenicima omogućuje prijava samo u jednu srednju školu je isključivo administrativna i birokratska. Nije utemeljena ni na kakvim stvarnim razlozima i nanosi štetu velikom broju učenika. Dozvoliti istovremenu prijavu na više škola.

Obrazloženje: U situaciji u kojoj u nekim sredinama postoji velik broj srednjih škola na koje učenik može aplicirati, besmisleno je da mu se izbor ograničava samo na jednu. Zbog postojećeg sustava može se dogoditi - i događa se - da su uspješni učenici prisiljeni upisivati neodgovarajuće škole zato jer su se u prvom upisnom roku prijavili u školu u kojoj nisu prošli, a u drugom roku se nisu uspjeli upisati u "drugu" najpoželjniju školu zato jer je ta škola već bila popunjena na prvom roku, moguće i lošijim učenicima.

Odluka da se dozvoljava prijava samo u jednu školu je isključivo administrativna i birokratska, nije utemeljena ni na kakvim stvarnim razlozima i nanosi štetu velikom broju učenika koji su zbog ovakvog restriktivnog sustava prisiljeni kalkulirati sa svojom budućnošću.

3. Ukinuti "Vremeni ispit" i pravila da se pismeni ispiti moraju najaviti na početku godine, a brze provjere pet dana unaprijed

- ukinuti zabranu pisanja više od četiri ispita tjedno za srednje škole

U obrazovnom procesu, ocjena, kao mehanizam korekcije i pritiska, pomaže u stjecanju znanja. Međutim, u hrvatskom školskom sustavu dogodio se obrat: znanje je postalo sredstvo za dobivanje ocjene. Također, ovakav izričit zahtjev Pravilnika o praćenju i ocjenjivanju uvelike otežava organiziranje kvalitetnog i sustavnog ispitivanja.

Obrazloženje: Zbog velikog broja predmeta u srednjim školama teško je napraviti objektivan i tehnički korektan raspored pisanja ispita. Oduvijek je bila ustaljena praksa da se "veliki ispiti" ionako najavljuju najmanje tjedan dana unaprijed i nije problem ukoliko to bude i službeno propisano. Međutim, često se događa da se, zbog nepredviđenih okolnosti, plan naravljen na početku godine mora modificirati - bilo zbog promijenjenog ritma obrade gradiva, bilo zbog ekskurzija, nenastavnih dana, bolesti nastavnika - i tada cijeli raspored pada u vodu.

Također, najavljivanjem i unošenjem u raspored pet dana unaprijed "brze provjere" gube svaki smisao. Uz to što je riječ o puno nepotrebne papirologije, ovakve provjere služe da se ocijeni kontinuirani rad učenika, dakle dijagnoza stanja, provjeravanje onoga što je naučio tokom nastavnog procesa, a ne ono što je naučio pripremajući se za sam ispit.

Dalje, zabrana pisanja više od četiri ispita tjedno i više od jednog dnevno onemogućava realno ispitivanje znanja učenika na kraju polugodišta i nastavne godine na način da se, zbog količine predmeta, završni ispiti iz nekih predmeta moraju pisati više od mjesec dana prije zaključivanja ocjene. Argument o "prevelikoj opterećenosti" učenika nije realan jer, kao prvo, učenici na državnoj maturi moraju odjednom pokazati usvojenost puno veće količine znanja, a kao drugo, u zemljama u koje gledamo kao uzor završni ispiti se u svim godinama školovanja polažu u puno kraćem roku pa to nikome ne predstavlja razlog za uzbunu. Također, veći broj ispita u kraćem periodu stimulira kontinuirano učenje, a destimulira kampanjsko, kojemu mnogi učenici danas pribjegavaju jednostavno zato jer im je to omogućeno.

4. Ukinuti Pravilnik o produženom stručnom postupku

Pravilnik je samo dodatna kočnica koja pogoduje nasilnicima u školama, a na račun njihovih žrtava. "Dječja prava" se primjenjuju samo na one koji krše pravila, dok tihoj većini preostaje samo da im se sklanja s puta.

Obrazloženje: Obrazovni proces ovisi o suradnji svih sudionika: učenika, roditelja i nastavnika. Ukoliko ijedan od tih sudionika ometa taj proces, on neće teći kako bi trebao. Iako se slažemo da treba učiniti sve što je moguće kako bi se i najproblematičnije učenike integriralo u nastavu, u nekim situacijama to jednostavno nije moguće. Tada je jedino što preostaje odstraniti tog učenika kako bi ostali mogli nastaviti sa nesmetanim školovanjem, kao i kako bi se i samom tom učeniku pokazalo da njegova destrukcija nije društveno prihvatljiva i da njegovo djelovanje ima i posljedice za njega osobno.

Ovakav Pravilnik o produženom stručnom postupku je neprihvatljiv iz nekoliko razloga:

- on podrazumijeva višemjesečni postupak tokom kojega učenik "normalno pohađa nastavu". Međutim, ukoliko je prekršaj zbog kojeg je učenik upućen na Postupak zaista drastičan, kao što je nasilje nad drugima ili otvoreno uništavanje tuđe imovine, tada je apsurdno očekivati da će nastava teći normalno, bez dodatnih tenzija i bez da je učenik na bilo kakav način sankcioniran ili spriječen da svoj prekršaj ponovi

- zbog dugotrajnosti postupka i činjenice da se na početku svake nove školske godine "brojač ukora" postavlja na nulu, učenik u posljednja dva mjeseca školske godine može napraviti *apsolutno bilo što* bez straha da će doživjeti ikakvu sankciju. Naime, ako Postupak mora trajati tri mjeseca, krajem školske godine nastupa "zastara" i cijeli proces kreće ispočetka.

- Pravilnik ne uzima u obzir stanje na terenu. U mnogim školama nema dovoljno kvalificiranog osoblja da se, uz svoje redovne poslove, bave i ovim postupkom. Također, upitno je jesu li školski pedagozi i psiholozi kvalificirani da baš u svim slučajevima vode postupak koji bi ponekad bilo bolje prepustiti psiholozima iz socijalne službe ili, ponekad, policije

5. Ukinuti zabranu da se učenika kratkotrajno odstrani iz nastavnog procesa (odstrani iz učionice dio sata ili cijeli sat)

Izričitom zabranom nastavnik se stavlja u nemoguću situaciju da istovremeno mora pedagoški djelovati prema izgređnicima, a edukativno prema svima ostalima. Zbog prirode situacije, izgređniku se neće pomoći, a svi ostali će ostati bez edukativnog dijela djelovanja.

Obrazloženje: Osnovno obrazovanje jest obavezno. Međutim, kratkotrajnim odstranjivanjem s nastave učeniku se to obrazovanje **ne onemogućuje**; on će uvijek moći nadoknaditi propušteno gradivo koristeći vrijeme u kojemu je odsutan. S druge strane, obavezom držanja i najdelinkventnijih učenika u učionici, pravo na obrazovanje se odriče ostalima koji su prisiljeni trpjeti destrukciju nastave od strane učenika kojega je nastavniku zabranjeno odstraniti iz učionice. Činjenica je da institut "tjeranja iz razreda" može biti zloupotrebjen od strane nastavnika, ali te zloupotrebe se onda rješavaju u pojedinačnim slučajevima, kad se pokaže da neki nastavnik tom metodi pribjegava prečesto - ili bar češće od drugih kolega - a nikako apsolutnom, stopostotnom zabranom odstranjivanja ikada i ikoga, bez obzira na konkretan slučaj. Osim toga, ova se zabrana ionako ne poštuje od strane nastavnika, samo što je mnogi prikazuju kao "prijateljske savjete" tipa "hajde idi malo do toaleta, umij se, udahni malo svježeg zraka pa se onda vrati", što se onda niti ne evidentira, dakle pedagoške službe ne mogu to uzeti u obzir i primijetiti kao problem.

6. Ukinuti provođenje pedagoških mjera kao upravni postupak

U sadašnjem sustavu, na temelju iskustva, nije nerealno procijeniti da nijedna pedagoška mjera u hrvatskim školama u proteklih 20 godina nije provedena po zakonu i to prije svega jer je - po zakonu - formalno neprovediva. U takvoj situaciji, pravna država je izvrgnuta ruglu, a sudionici obrazovnog sustava učvršćeni u uvjerenju da su propisi općenito bespotrebni i besmisleni.

Obrazloženje: Po sadašnjim propisima, svaka pedagoška mjera - pčevši od opomene razrednika pa navise - podliježe pravilima za upravni postupak. To znači tročlana komisija, nekoliko sastanaka, zapisnik i potpis roditelja na opomenu. U realnim uvjetima ovako nešto je potpuno neizvedivo i zato škole jednostavno zanemaruju taj formalni dio procedure, dobar dio njih i zato jer nisu ni upoznati s detaljima. Kao rezultat, više-manje sve pedagoške mjere ikad provedene u hrvatskim školama su pravno nevažeće. Nije teško shvatiti što ovo znači za percepciju sustava pravila koji vlada u obrazovnom sustavu.

7. Ukinuti stavak 3. članka 84. Zakona o odgoju i obrazovanju u srednjim školama koji kaže da se sve pedagoške mjere izriču za tekuću školsku godinu.

U sustav ne treba izričito uvoditi postavku da "učenici dobijaju dosje čim naprave i najmanji prekršaj", ali sveobuhvatno, apsolutno i neselektivno brisanje svih pedagoških mjera na kraju školske godine je potpuno nepedagoški i šalje pogrešnu poruku učenicima koji su skloni ekscesnom ponašanju.

Obrazloženje: Kako sada stvari stoje, i administrativne mjere i za najdrastičnije prekršaje u potpunosti se brišu i nestaju iz sustava na kraju školske godine. Za većinu učenika to i nije pretjerano bitno, ali na one zbog kojih ovakve mjere i postoje ovakvo stanje stvari ne djeluje onako kako je namijenjeno, nego im samo u glavi stvara stav "treba izdržati do ljeta, a sljedeće godine možemo sve ispočetka". Brisanje ili prenošenje nekih ili svih mjera se treba riješiti drugačije i u manje apsolutnim terminima kako bi se smanjila mogućnost zloupotrebe zbog "zastare".

8. Ukinuti postojeći Zakon o udžbenicima ili ga promijeniti tako da samo i isključivo nastavnik odlučuje o radnim materijalima po kojima će raditi

Zakon je apsurdan, ne rješava nijedan problem zbog kojeg je nominalno donesen, a stvara nove.

Obrazloženje: Kako su svi unaprijed i upozoravali, doneseni Zakon o udžbenicima ne samo da nije riješio probleme zbog kojih se donosio, nego je stvorio i neke nove. U sadašnjoj situaciji postoji velik broj nastavnika koji, iako je izabrao jedan udžbenik, samo nominalno radi po njemu, dok ga neki uopće niti ne koriste. Isto tako, u zapadnim zemljama postoji tendencija da se uopće ne koristi jedan udžbenik (bar iz predmeta u kojima je to moguće), nego da se informacije dobivaju iz više različitih izvora. U takvom sustavu besmisleno je propisivati Jednu Jedinu knjigu po kojoj će učenici raditi.

Također, jedan liječnik i roditelj iz Splita je legitimnim istraživanjem došao do zaključka da MZOS krši mjerila medicinske struke o dozvoljenom opterećenju dječjih leđa. Usprkos znanstvenoj činjenici, državna tajnica Dijana Vican je javno otkolnila takvu mogućnost i optužila sjedenje pred računalom za povećan broj spinalnih deformacija učenika!

Ovo su "brzinski" prijedlozi za isključivo administrativne mjere kojima bi se u kratkom roku znatno poboljšalo stanje u hrvatskim učionicama, a samim tim poboljšala radna atmosfera i efikasnost obrazovnog procesa. Naravno, sveobuhvatna reforma zahtijevat će puno više razmišljanja, rasprave i rada.

Uz ove kratkoročne ideje, predlažemo da se razmisli o još nekim stvarima kao što su:

- nastaviti s praksom nacionalnih ispita i proširiti ih na svaku godinu školovanja s tendencijom da nacionalni ispiti prerastu u jedinstvene (na državnoj razini) završne ispite na kraju svake godine iz svakog predmeta
- u zakonodavstvo uvesti princip da ravnatelji nisu službeno odgovorni samo za **poštivanje propisa**, nego i za **kvalitetu nastave** škole kojom ravnaju
- potpuno ukinuti sadašnji Pravilnik o ocjenjivanju i napisati **posebne pravilnike** za osnovne škole, stručne škole i gimnazije
- Zakon o udžbenicima također **potpuno ukinuti** te opet pisati novi i to posebno za osnovnu školu (gdje je puno veći broj populacije na jedan udžbenik) a posebno za srednje škole - gimnazije i strukovne, jer i katalozi se za te škole daju odvojeno, što znači da postoje ogromne razlike u potrebama za udžbenicima za ove različite vrste škola.

U Zagrebu,
siječanj, 2012.